

Наслов:

Анализа на спроведените активности од Националната стратегија за млади 2005 – 2015

Издавач:

Младински образовен форум

За издавачот:

Дона Костуранова, извршен директор

Автори:

Сања Божовиќ

Мартина Илиевска

Марија Мирчевска

Антонио Даниловски

Моника Божиноска

Бранкица Георгиевска

Искра Спасовска

Уредник:

Александра Живковиќ

Лектура:

Симона Груевска-Маџоска

Дизајн:

Игор Делов

Година на издавање:

2015

Проект:

Младинска ангажираност за социјални промени

Поддржано од:

Фондација отворено општество – Македонија

СОДРЖИНА

Листа на кратенки

ЗА НАЦИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЈА ЗА МЛАДИ

- Општи забелешки
- Структура
- Одговорни институции за спроведување на стратегијата
- Дефинирање на поимот млади
- Финансиски импликации
- Евалуација на спроведувањето на активностите

МЕТОДОЛОГИЈА

- Цели
- Алатки

ТЕМАТСКИ ОБЛАСТИ

Здравство и превенција

Квалитет на живот

Младинско информирање

Партиципација на младите

Младинско самовработување, поддршка пред вработување

Образование

Култура

ЗАКЛУЧОК

ПРЕПОРАКИ

Листа на кратенки кои се употребени во анализата

НСМ – Национална стратегија за млади

АМС – Агенција за млади и спорт

НУК – Национален управувачки комитет

ЗЕЛС – Заедница на единиците на локалната самоуправа

МОН – Министерство за образование и наука

МТСП – Министерство за труд и социјална политика

ЗСПИЈК – Закон за слободен пристап до информации од јавен карактер

БРО – Биро за развој на образование

ЈЗУ – Јавна здравствена установа

АВРМ – Агенција за вработување на Република Македонија

АВМУ – Агенција за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги

За Националната стратегија за млади 2005 – 2015

Општи забелешки

Националната стратегија за млади (НСМ) е донесена на 14 декември 2005 година. Истата е усвоена од Владата на Р Македонија и работена во консултација со младите и младинските здруженија¹.

Националната стратегија за млади претставува документ кој има за цел подобрување на општата положба на младите во Р Македонија, како и задоволување на нивните потреби и интереси. Овој документ ја истакнува значајната улога на младите во процесот на развојот на државата и ги препознава младите како промотор на новите вредности на општеството и на државата.

За остварување на предвидените цели и приоритети во стратегијата, институциите и младинските здруженија треба да работат на развој на одредени активности. Овие активности се содржани во Акцискиот план за имплементација на Националната стратегија за млади, донесен во 2009 година. Во периодот од 2005 до 2009 година, и 2010 до 2015 година не е донесен друг Акциски план во кој би биле елаборирани специфичните активности за исполнување на целите од стратегијата.

За периодот од 2005 до 2015 стратегијата ги има дефинирано следните приоритети за млади:

1. Социјален развој и социјална интеграција на младите преку квалитетно формално и неформално образование;
2. Економски развој на младите преку младинско претприемаштво;
3. Подобрување на квалитетот на живеење на младите луѓе;
4. Активно учество на младите луѓе во јавниот живот и во процесите на донесување одлуки на национално и на локално ниво.

Структура

¹ Иако не постои јавен официјален запис од консултативните средби, ова се согледува од Акцискиот план за имплементација на Националната стратегија за млади од 2009 година. Дополнително, сè уште активните младински организации при формални средби со тимот на МОФ ја потврдуваат оваа информација.

Стратегијата во својата преамбула се повикува на неколку меѓународни правни акти кои ги поставуваат темелите на модерната пракса во областа на младите и нивната благосостојба. Понатаму, Националната стратегија за млади дава дефиниција на поимот млади, мисијата и општите цели. Главниот дел од документот се фокусира на **осум главни теми** (Образование; Младинско самовработување, поддршка пред вработување; Квалитет на живеење; Здравство и превенција; Партиципација на младите; Младинско информирање; Култура; Локална младинска работа.²). Секоја тема има свои **долгорочни цели** кои треба да бидат исполнети преку **целни интервенции** кои содржат **специфични стратегии** преку кои би се постигнала долгорочната цел.

Одговорни институции за спроведување на стратегијата

Националната стратегија за млади (понатаму НСМ) предвидува воспоставување на институционална рамка за исполнување на целите предвидени во документот. Најважното тело во таа рамка е Националниот управувачки комитет (понатаму НУК), додека на локално ниво предвидено е формирање на локални тела за имплементација на НСМ. За координација помеѓу националната и локалната имплементација предвидено е формирање на посебно координативно тело во составот на Заедницата за локална самоуправа (понатаму ЗЕЛС). Во изминатиот период постоеше обид за формирање на НУК, но поради недостаток на јасно дефинирање на неговата улога и структура, ова тело немареализирано никаква активност и тоапрактично не постои.³

Во вакви услови, во Македонија постои друго тело кое треба координирано да ги спроведува младинските политики и да се грижи за мониторинг и имплементација на активностите на другите надлежни институции. Надлежната институција за прашања поврзани со младите во нашата држава е Агенцијата за млади и спорт (поанатаму АМС), во отсуство на Министерство за млади. Во АМС има повеќе сектори кои работат на различни прашања, а еден од нив е секторот за млади. Овој сектор е надлежен да „...врши работи кои се однесуваат на сферите на интерес и потребите на младата популација во земјата и признавањето на улогата на младите во развојот на Република Македонија, како позитивна движевачка сила и промотор на новите вредности на општеството и државата, придржувајќи се до Националната стратегија за млади“⁴.

Имајќи предвид дека потребите и интересите на младите не можат да се анализираат изолирано, логично е што се препознаваат и други институции како

² Поради недостиг на доволен број информации и податоци на тема локална младинска работа, оваа област не е дел од оваа анализа.

³Истражување “Invest in Macedonia” – Национална стратегија за млади, Центар за истражување и креирање политики, септември 2007 година, http://www.crpm.org.mk/wp-content/uploads/2012/03/Policy_brief_-16.pdf

⁴<http://www.ams.gov.mk/za-agencijata/sektori/sektor-mladi>

надлежни за политиките кои спаѓаат во надлежност на други министерства или агенции кои им се повторно од интерес на младите. Па така, образовната политика е во надлежност на Министерството за образование и наука и телата како Бирото за развој на образованието, Државниот испитен центар, Центарот за стручно образование и обука и др. Исто така, политиките врзани со младинското вработување се во надлежност на телата како Министерството за економија или Министерството за труд и социјална работа и други придружни органи и агенции.

За спроведување на оваа стратегија, предвидено е сите релевантни институции да имаат координирани активности, за да се унапреди состојбата на младите во општеството, да се решат некои проблеми и да се создадат услови за младите соодветно да одговорат на предизвиците со кои се соочуваат⁵. Ваквата институционална рамка ги предвидува основните механизми кои треба да се воспостават и преку кои ќе се одвива и следи имплементацијата на НСМ.

Земајќи го ова предвид, како и непостоењето на јасно предвидени надлежни институции за имплементација на стратешките определби во НСМ, при изготвувањето на оваа анализа како надлежни институции за имплементација на стратегијата, покрај АМС, вклучени се и сите останати институции кои работат на прашања кои се предвидени во НСМ.

Дефинирање на поимот млади

Во Македонија не постои општоприфатена дефиниција за она што се подразбира под поимот „млади“. Во Стратегијата за млади постои дефиниција според која категоријата млади е „посебна социо-етичка категорија на население на возраст од 15 до 24 години која е особено ранлива на социо-економските промени во општеството, и која претставува основен ресурс за развој носејќи ја критичната мисла и порив за промени и иден напредок на општеството“.⁶ Истата укажува на потребата од проширување на возрасната граница на 24 до 30 години, која се јавува како последица од пролонгираното време на едукација, неможност да се најде работа, неможност да се заснова семејство, економска зависност од родителите или немање економска и оттука и лична независност. Ваквото проширување на границата според стратегијата има за цел ублажување или отстранување на пречките кои стојат пред развојот на младите како индивидуи и одговорни граѓани на македонското општество.⁷

⁵Дел 11 „Институционална рамка на стратегијата“, Национална стратегија за млади, 14.11.2005 година.

⁶Дел 1 „Општи одредби“, Национална стратегија за млади, 14.11.2005 година.

⁷Дел 1 „Општи одредби“, Национална стратегија за млади, 14.11.2005 година

Она што е предмет на согласност е дека недостасува меѓународно прифатена дефиниција на поимот млади. Во првите меѓународни документи кои ги третираат младите може да се сретне дефиниција од 15 до 24 години, но современите трендови се во насока на проширување и на горната и на долната граница (13 – 30).

Како основа за креирање на стратегијата користени се наодите од „Основната студија за младинските трендови во Република Македонија“, документ кој е објавен во 2004 година. Покрај ова истражување, во процесот на креирањето на НСМ вклучени се младите и младинските здруженија.

Финансиски импликации

Во Македонија не е предвиден посебен буџет за млади. Дополнително, при креирањето на НСМ не е предвиден буџет потребен за имплементација на стратешките определби. Според достапните информации, во периодот од февруари до мај 2006 година, АМС има доделено грантови на младински организации за имплементација на стратегијата, без однапред востановена и прифатена институционалната рамка за имплементација.⁸

Евалуација на спроведувањето на активностите

Документот предвидува подготовка и издавање на редовен годишен Национален извештај за положбата на младите во државата, преку кој ќе се согледуваат резултатите од севкупното дејствување за имплементацијата на оваа стратегија за млади. Понатаму се вели дека преку статистички податоци за општата состојба на младите во Македонија ќе се составува горенаведениот извештај кој ќе претставува појдовна точка за испитувањето за успешноста на стратегијата, како и за проценување на приоритетите за иден развој.

Овде би сакале да напоменеме дека на интернет-страницата на АМС не се презентирани никакви извештаи за спроведувањето на стратегијата за изминатите 10 години. Исто, и по истекувањето на важноста на стратегијата и подготовката на текстот за новата стратегија за млади која треба да важи од 2015 до 2025 година, Агенцијата како примарно тело кое треба да се грижи за спроведувањето на стратегијата нема изготвено детална анализа на спроведувањето на стратегијата.

Методологија

Цели

⁸Истражување “Invest in Macedonia” – Национална стратегија за млади, Центар за истражување и креирање политики, септември 2007 година, http://www.crpm.org.mk/wp-content/uploads/2012/03/Policy_brief_-16.pdf

Ова истражување има за цел да испита во колкав степен се имплементирани стратешките определби во Националната стратегија за млади 2005 – 2015. Дополнително, оваа анализа има за цел да (го):

1. Евалуира целокупниот прогрес во остварувањето на предвидените цели на стратегијата за млади , како и нејзиниот прогрес при остварување на утврдените приоритети;
2. Идентификува добри практики;
3. Испита на кое ниво е меѓусекторската соработка во областа млади;
4. Испита колкави се капацитетите на институциите кои се одговорни за спроведување на стратегијата ;
5. Даде податоци колку институциите го почитуваат и познаваат Законот за слободен пристап до информации;
6. Се увиди колку институциите кои се надлежни во областа млади располагаат со информации за спроведување на стратегијата, и вршат редовен мониторинг и евалуација врз нивната имплементацијата;
7. Служи како основа за дефинирање на новите приоритети на младите при креирањето на нова стратегија.

Алатки

Употребена е квалитативна методологија, односно анализирани се документи, извештаи, објави, програми за работа, правилници, стратегии, интернет-страници на надлежните институции итн.

За прибирање на потребните информации употребен е Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер како истражувачка алатка, преку кој се испратени вкупно 794 барања до следниве институции:

- Собрание на Република Македонија,
- Влада на Република Македонија,
- Министерство за образование и наука,
- Министерство за труд и социјална политика,
- Министерство за финансии,
- Министерство за здравство,
- Министерство за култура,
- Министерство за локална самоуправа,
- Министерство за животна средина и просторно планирање,
- Министерство за внатрешни работи,
- Министерство за транспорт и врски,

- Секретаријат за европски прашања,
- Агенција за млади и спорт,
- Агенција за вработување на Македонија,
- Агенција за поддршка на претприемништвото,
- Национална агенција за европски програми и мобилност,
- Институт за јавно здравје,
- Центар за стручно образование и обука,
- Центар за образование на возрасни,
- Основен суд Скопје 1,
- Републички завод за здравствена заштита,
- Завод за здравствена заштита на мајки и деца,
- Центри за доброволно и доверливо советување и тестирање,
- Државна испитна комисија,
- Клиника за инфективни болести,
- Совет за радиодифузија.

Барањата до наведените институциите се испратени во ноември и декември 2013 година, а најголемиот број одговори се добиени во законски предвидениот рок од 30 дена од Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер.

Сепак, постојат голем број прашања за кои не добивме одговор, или институциите иако се прогласуваат за ненадлежни, прашањето не го спроведуваат до надлежната институција. На мал дел од прашањата беа испратени дополнувања.

Податоците беа анализирани во текот на 2014 година, а поради нивната обемност при систематизацијата на добиените одговори беше потребен подолг временски период.

Анализата го обработува спроведувањето на активностите од стратегијата во периодот од 2005 година до крајот на 2013 година.

При дефинирањето на надлежните актери, а во отсуство на стриктно дефинирана институционална рамка, тимот на МОФ се водеше според единствениот Акциски план за спроведување на стратегијата донесен во 2009 година⁹.

Класификација на добиените податоци

⁹Акциски план за имплементација на Националната стратегија за млади, Агенција за млади и спорт, април 2009 година, <http://e-demokratija.mk/documents/10157/123924/%D0%90%D0%BA%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D0%BD+%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BD+%D0%B7%D0%B0+%D0%B8%D0%BC%D0%BF%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%98%D0%B0+%D0%BD%D0%B0+%D0%BD%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%B0+%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D0%B8%D1%98%D0%B0+%D0%B7%D0%B0+%D0%BC%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B8+%D0%BD%D0%B0+%D0%A0%D0%9C>

При анализа на добиените одговори, се внимава на три аспекти:

1. Дали е добиен одговор на прашањето или постои молк на институцијата?

Во секој наменски дел, статистички е прикажано колку прашања се одговорени од страна на секоја надлежна институција.

2. Дали одговорот кореспондира со доставеното прашање?

2.1. Избегнување да се даде одговор

Дел од институциите одговараат дека во тек е спроведување на истражување за имплементацијата на НСМ.

2.2. Несоодветен одговор

Институцијата не располага со конкретни информации во однос на поставеното прашање.

2.3 Соодветни одговори на прашањата

Институцијата приложува податоци кои го одговараат поставеното прашање.

3. Во колкава мера е исполнета активноста/целта?

3.1. Не е реализирано

3.2. Делумно реализирано (институцијата тврди дека се извршени активности и доставува одредени информации преку кои се согледува дека дел од активностите се спроведени; одреден број активности се спроведени, но не сите, со што делумно е постигната зададената целна интервенција/приоритет; институцијата тврди дека некоја активност е извршена, не доставува доказ за истото, а преку анализа на други документи, извештаи, истражувања, веб-страници се добиваат одредени информации дека тоа е делумно сторено)

3.3. Делумно реализирано, но нема наоди (институцијата тврди дека се извршени активности, но не доставува доказ за тоа, ниту пак постојат јавно достапни податоци преку кои би можеле да согледаме дека тоа е така)

3.4. Реализирано

3.5. Нема информации

Здравство и превенција

Според Акцискиот план за имплементација на Националната стратегија од 2009 година¹⁰, активностите во темата здравство и превенција се предвидува да бидат остварени од страна на повеќе државни институции, но пред сè од Министерството за здравство на РМ, Агенцијата за

¹⁰Акциски план за имплементација на Националната стратегија за млади, Агенција за млади и спорт, април 2009 година, <http://e-demokratija.mk/documents/10157/123924/%D0%90%D0%BA%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D0%BD+%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BD+%D0%B7%D0%B0+%D0%B8%D0%BC%D0%BF%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%98%D0%B0+%D0%BD%D0%B0+%D0%BD%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%B0+%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D0%B8%D1%98%D0%B0+%D0%B7%D0%B0+%D0%BC%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B8+%D0%BD%D0%B0+%D0%A0%D0%9C>

млади и спорт, Институтот за јавно здравство и Републичкиот завод за здравствена заштита. До овие институции беа испратени барања за пристап до информации од јавен карактер со цел да се види до каде е реализацијата на активностите и остварувањето на предвидените цели во стратегијата.

Степен на реализација на целите и активностите

Темата здравство и превенција има една долгорочната цел, а тоа е **Едукација на младите и промоција на здрави животни стилови**. За остварување на оваа долгорочна цел се предвидени реализација на тринаесет стратегиски активности од кои само една активност е во целост исполнета, додека пет се делумно реализирани од страна на институциите. За најголем дел од предвидените активности, дури 7 активности, нема информации дали и во колкава мера се реализирани.

Од предвидените активности целосно реализирана е: „Програма за редовно и целосно информирање на младите луѓе во училиштата и факултетите и невладините организации, како и преку средствата за јавно информирање со цел да им се укаже на тешките последици за здравјето од современите болести, како ХИВ – СИДА, состојбите во светот и кај нас и начинот на превенција од истите“, со носење на Национална стратегија за ХИВ 2012 – 2016¹¹, која предвидува меѓу другото и програма за информирање на младите за тешките последици за здравјето од современите болести.

За активностите кои според дефинираните критериуми спаѓаат во групата на делумно реализирани активности нема достапни податоци за нивна евалуација на успешноста, или пак се активности кои институциите ги направиле еднократно, а стратегијата наложува континуираност. Како на пример, стратегијата бара „Континуирана програма за зголемување на безбедноста во сообраќајот, со цел подигнување на свеста на населението и особено на младите за последиците од несвесното вклучување во сообраќајот“, а Министерството за внатрешни работи спроведува краткотрајна кампања преку едукативни флаери.

Најголемиот дел од активностите за кои немаме информација дали се реализирани се однесуваат на воведување програми со кои ќе се реализираат одредени сегменти од долгорочната цел.

Надлежни институции

Министерство за здравство на РМ

За спроведување од областа здравство и превенција се надлежни три институции: Министерство за здравство на РМ, Институт за јавно здравје и Агенција за млади и спорт.

¹¹<http://zdravstvo.gov.mk/wp-content/uploads/2012/12/nova-strategija-hivsida.pdf>

Министерството за здравство, иако е надлежно за спроведување на активностите од областа здравство и превенција во стратегијата за млади, од предвидените активности во НСМ Министерството за здравство било вклучено само во имплементација на три активности:

- „Програма за редовно и целосно информирање на младите луѓе во училиштата и факултетите и невладините организации, како и преку средствата за јавно информирање со цел да им се укаже на тешките последици за здравјето од современите болести, како ХИВ – СИДА, состојбите во светот и кај нас и начинот на превенција од истите“. Оваа активност е во целост реализирана, Министерството за здравство има донесено национална стратегија за ХИВ 2012 – 2016¹². Исто така, Министерството за здравство и Институтот за јавно здравје спровеле низа активности за промоција и едукација. Во 2006/07, формирани се и советувањата за ХИВ и пуштено е во употреба теренско возило за тестирање со бесплатни тестови и едукација за ХИВ/СИДА;
- „Промоција на здрави животни стилови за пополнување на слободното време на младите“. Министерството за здравство се вклучило во спроведување низа активности и кампањи за здрава исхрана, кои ги спроведува заедно со Агенцијата за млади и спорт;
- Програма за едукација на младите луѓе за личното здравје и хигиена, сексуално и репродуктивно здравје, превенција од дрога, алкохол и цигари, со цел намалување на ризиците за здравјето на младите преку учење и прифаќање на здрави животни стилови, грижа и нега за/на сопственото здравје. Во партнерство со Институтот за јавно здравје организираат низа работилници на таа тема.

Според добиените одговори на прашањата¹⁰ доставени до Министерството за здравство може да заклучиме дека иако има надлежност за спроведување на активностите со тоа што има учествувано во реализација на само три активности, неговиот учинок во реализацијата на долгорочната цел е многу мал.

Институт за јавно здравје

Според достапните информации на веб-страницата на Институтот за јавно здравје, истиот има надлежност за активно вклучување во реализацијата на шест активности од долгорочната цел од областа здравство и превенција:

- Програма за редовно и целосно информирање на младите луѓе во училиштата и факултетите и невладините организации, како и преку средства за јавно информирање со цел да им се укаже на тешките последици за здравјето од современите болести, како ХИВ – СИДА, состојбите во светот и кај нас и начинот на превенција од нив;

¹²Деталниот сет прашања и одговори може да ги видите во анекс-табелите на овој документ.

- Програма за едукација на младите луѓе за личното здравје и хигиена, сексуално и репродуктивно здравје, превенција од дрога, алкохол и цигари, со цел намалување на ризиците за здравјето на младите преку учење и прифаќање на здрави животни стилови, грижа и нега на сопственото здравје;
- Програма за подигање на свеста и едукација на младите луѓе за опасностите од консумирање дрога, алкохол и цигари;
- Подигање на свеста и обуки на наставничкиот кадар, предагозите и психолозите и особено социјалните работници за решавање на проблемите од консумирање дрога, алкохол и цигари помеѓу младите луѓе;
- Кампања за подигање на свеста на целокупното население за растечките проблеми на дрогата во РМ; и
- Промоција на здрави животни стилови за пополнување на слободното време на младите.

Според добиените информации од прашањата испратени до Институтот во изминатиот период, Институтот за јавно здравје се има вклучено само во три активности, а тоа се следниве:

- „Програма за редовно и целосно информирање на младите луѓе во училиштата и факултетите и невладините организации, како и преку средствата за јавно информирање со цел да им се укаже на тешките последици за здравјето од современите болести, како ХИВ – СИДА, состојбите во светот и кај нас и начинот на превенција од истите“, преку активности и кампањи за информирање со цел да им се укаже на младите за тешките последици за здравјето од современите болести, за реализација на првата активност.
- Подигање на свеста и обука на наставничкиот кадар, педагозите и психолозите и особено социјалните работници за решавање на проблемите од консумирање дрога, алкохол и цигари помеѓу младите луѓе. Во реализирање на оваа активност Институтот за јавно здравје дава учинок преку тоа што спроведува и обука за наставничкиот кадар, педагозите и психолозите за решавање на проблемите од консумирање дрога, алкохол и цигари помеѓу младите луѓе.
- Промоција на здрави животни стилови за пополнување на слободното време на младите. За реализација на оваа активност Институтот остварува партнерство со Министерството за здравство и заедно организираат низа работилници, со цел намалување на ризиците за здравјето на младите преку учење и прифаќање на здрави животни стилови, грижа и нега на сопственото здравје.

Агенција за млади и спорт

Според надлежностите кои се наведени на веб-страницата на Агенцијата за млади и спорт, таа е надлежна за девет од активностите за постигнување на стратешката цел. Со конкретно дејствување за имплементација се има вклучено само во две активности. Активно е вклучена во

изготвување на Национална стратегија за дроги 2006/2012, која има мал удел во реализирање на активноста:

- Програма за едукација на младите луѓе за личното здравје и хигиена, сексуално и репродуктивно здравје, превенција од дрога, алкохол и цигари, со цел намалување на ризиците за здравјето на младите преку учење и прифаќање на здрави животни стилови, грижа и нега на сопственото здравје.
- Втората активност во која се има вклучено АМС е: Промоција на здрави животни стилови за пополнување на слободното време на младите, за чија реализација Агенцијата за млади и спорт има придонесено со две кампањи, за здрав живот и за изградба на спортски сали.

Други институции

Институции кои исто така реализирале некои од активностите и би требало да се наведат како надлежни за некои од сегментите на стратешката област здравство и превенција се: Министерството за труд и социјална политика и Министерството за внатрешни работи.

Респонзивност на Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер

Од областа здравство и превенција доставени се вкупно 62 прашања за пристап до информации од јавен карактер, до четири државни институции: Министерство за здравство на РМ, Републички завод за здравствена заштита, Министерство за внатрешни работи, Собрание на РМ и Основен суд Скопје 1. Институциите вратиле одговор речиси на сите прашања, додека пак прашањата за кои немале информации ги препратиле до надлежната институција, во рокот предвиден во Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер.

До Министерството за здравство на РМ се доставени 25 прашања, од кои е одговорено на 18, а за 7 прашања не се сметаат за надлежни и ги препратиле до Институтот за јавно здравје – Скопје.

Институтот за јавно здравје нема одговорено на прашањата кои се препратени од Министерството за здравство.

Републичкиот завод за здравствена заштита има добиено 27 прашања за пристап до информации од јавен карактер, од кои има одговорено на 22 прашања а на 5 нема доставено одговор, ниту пак ги има препратено до институцијата која би можела да биде надлежна.

До Министерството за внатрешни работи на РМ се доставени 6 барања за пристап до информации од јавен карактер и на сите е одговорено во пропишаниот рок.

Собранието на Република Македонија од оваа област има добиено едно прашање и на истото има доставено одговор.

Основниот суд Скопје 1 има добиено две барања на кои има пратено повратни одговори во предвидениот рок.

Меѓуинституционална соработка

Според добиените податоци преку поголем број испратени прашања за пристап на информации од јавен карактер до државните институции, може да се заклучи дека има делумна соработка меѓу институциите кои се надлежни за имплементација од областа здравство и превенција во реализацијата на активностите. Само во мал дел од спроведените активности има меѓуинституционална соработка, односно најголемиот дел од реализираните активности институциите ги реализирале самостојно. Како показател за лоша соработка мора да се наведе неодговарањето на прашањата од страна на Институтот за јавно здравје кои биле препратени од Министерството за здравство.

Квалитет на живот

Квалитетот на живеење е стратешка област предвидена во Националната стратегија за млади на Република Македонија, чија долгорочна цел е: **Подигнување на општото ниво на квалитетот, стандардот и етичките вредности на животот на младите, во местата во кои живеат.** Во насока на остварување на оваа цел, во оваа област од Стратегијата се дефинирани следниве целни интервенции:

1. Омасовување на спортот и спортските активности кај младите;
2. Активно учество на младите во грижата и заштитата на животната средина;

3. Солидарност и еднакви можности;
4. Мобилност на младите;
5. Осамостојување на младите – домување;
6. Грижа за заштита на семејството.

За секоја од овие целни интервенции стратегијата определува специфични цели и низа од најразлични активности преку коишто тие ќе бидат остварени, што конечно ќе доведе до исполнување на долгорочната цел од областа на квалитетот на живеење.

Степен на реализација на целите и активностите

Во рамките на првата целна интервенција, **Омасовување на спортот и спортските активности кај младите**, од областа на подобрување на квалитетот на живеење, се дефинирани две конкретни цели:

- Подобрување на квалитетот на спортската инфраструктура;
- Активна соработка помеѓу државните органи, училиштата и спортските здруженија.

Нивното остварување зависи од реализацијата на 4 активности, од кои 1 не е воопшто, а 3 се само делумно реализирани. На пример, не постои инклузија на младинските спортски здруженија во Програмата за финансирање на спортот и поддршка на спортски здруженија и активности, што е наведено како една од клучните активности во оваа целна интервенција. Понатаму, во рамките на активностите на подобрување на спортската инфраструктура и обнова на спортските реквизити во училиштата, постои делумно остварување. Од предвидените 285 спортски објекти, изградени се 105, а Агенцијата за млади и спорт годишно одделува 1,5 милиони евра за купување нови реквизити, за што немаме приложено детална листа на купените предмети, иако тоа беше побарано во преку испратените прашања. Така, целокупната реализација на активностите во насока на омасовување на спортот и спортските активности кај младите е на средно ниво.

Кај втората целна интервенција, **Активно учество на младите во грижата и заштита на животната средина**, се дефинираат следниве конкретни цели:

- Зголемувањето на нивната грижа и акција за заштита на животната средина;
- Активен придонес на младите во нивната лична психофизичка изградба и заштита на животната средина;
- Подигање на свеста на младите.

Во насока на остварување на овие цели, одредени се 5 активности чија реализација е нецелосна и е на многу ниско ниво. За реализацијата на 3 активности воопшто нема резултати, 1

активност е делумно, но нетранспарентно реализирана, а само 1 активност е реализирана во целост. На пример, кај активностите за едукација, дисеминација на знаењата и подигање на свеста на младите воопшто не постои организација на настани за нивно реализирање. Понатаму, во активностите за обезбедување средства за проектите на еколошките здруженија на граѓани, Министерството за животна средина и просторно планирање секоја година од буџетот на РМ обезбедува средства за поддршка на еколошките здруженија во нашата држава, но нема листа на здруженијата што ги добиле средствата и висината на истите. Единствено во целост е спроведено вклучувањето на екологијата како вонучилишна активност во наставните програми.

Третата целна интервенција од Националната стратегија за млади, **Солидарност и еднакви можности**, ги содржи следниве конкретни цели:

- Високо ниво на солидарност, толеранција и еднакви можности и третмани за сите млади луѓе;
- Креативно исполнување на слободното време на младите во корисни и социо-едукативни активности;
- Развивање чувство на солидарност меѓу младите, особено на оние на кои им е потребна специјална нега, како и кон помладите – децата, и постарите – возрасните генерации;
- Креирање дух на самодоверба, лидерство и верување дека преку личните способности може да се реализира сопствениот потенцијал во општеството;
- Подигање на свеста за одговорностите и обврските кон семејството, другите луѓе и општеството, правата и слободите кои младите ги уживаат.

Во остварувањето на овие цели значајно е донесувањето на Законот за волонтерство и признавањето на сертификатите стекнати преку волонтирање. Сепак, ова претставува исполнување на само 2, од предвидените 5 активности во оваа област. За реализацијата на 2 активности клучни за обуката и инволвираноста на волонтерите во олеснувањето на економските и социјалните проблеми воопшто нема резултати. Исто така, се забележува нецелосност и нетранспарентност во имплементацијата на програмите за младинско волонтирање, како предвидена активност, бидејќи нема податоци како и колку младите се вклучени во волонтерска работа во рамките на образовниот процес. Сето ова укажува на средно ниво на реализација, целосна во формално-правниот дел, а исклучително ниска и нетранспарентна во практичниот дел од предвидените активности.

Во четвртата целна интервенција од областа на квалитетот на живеење, **Мобилност на младите**, се предвидени неколку специфични цели и тоа:

- Развивање сериозен, широк поглед и разбирање на светот, сопственото општество и различните културни вредности на луѓето;

- Развивање свест и зрел поглед на поширокото европско опкружување и интеграција, базирана на заемното почитување и разбирање, свест за заеднички културни вредности;
- Олеснување на економската положба на младите;
- Овозможена финансиска, информативна и логистичка поддршка при патување во земјата и во странство;
- Пристап до низа бенефиции и институции во културата, рекреативната, спортската и социјалната сфера, како и соодветни олеснувања на личното осигурување, превоз и сместување, во случај на индивидуални и групни патувања, во и надвор од земјата.

За реализацијата на горните цели, предвидени се вкупно 11 активности, од коишто само 2 се сметаат за реализирани и тоа без конечна бројка на младите вклучени во нив, а 1 активност е делумно остварена. За останатите 8 предвидени активности нема никакви резултати, преку што можеме да заклучиме дека реализацијата во рамките на оваа целна интервенција е на исклучително ниско ниво, односно се создава негативна слика за состојбата на младите од аспект на нивната мобилност во и надвор од земјата.

Петтата целна интервенција од стратегијата, **Осамостојување на младите – домување**, ги има следниве специфични цели:

- Елиминирање на состојбата на финансиска зависност, било од семејството, било од трета страна;
- Осамостојување, развивање на чувство за активно самостојно креирање на својата финансиска независност;
- Олеснување на процесот за стекнување на сопствен дом за младите луѓе;
- Формирање на младите како одговорни потрошувачи.

Постигнувањето на овие цели е предвидено да се одвива преку реализација на 6 посебни активности. Од нив, кај 3 има скоро целосна реализација, доколку за останатите 3 нема никакви резултати. На пример, доделен е 331 станбен кредит преку проектот „Купи куќа, купи стан“ и одобрени се 25 милиони евра за реализација на проект за изградба на 1708 социјални станови. Меѓутоа, иако од 2010 година е предвидена програма за советување на младите и обезбедување на сопствен дом, како и соработка на Министерството за финансии со банките за олеснување на каматните стапки на станбените кредити од истата година, нема податоци за тоа колкав број млади имале корист од гореспоменатото. Во оваа насока, исполнувањето на целите и активностите на оваа целна интервенција е на средно ниво.

Последната целна интервенција, **Грижа за заштита на семејството**, ги содржи овие посебни цели:

- Институционална поддршка на семејството како основна клетка на социјализација на младите луѓе;
- Заштита на децата и младите од секаков деградирачки третман.

За да се постигнат овие специфични цели предвидени се 4 конкретни активности. Нивната реализација е на средно ниво бидејќи една активност воопшто не е реализирана, кај 2 имаме делумна реализација, а кај една иако постои спроведување на конкретни активности, не постојат транспарентни резултати за неговата ефикасност. На пример, тоа е случај кај проектот „Сурфај безбедно“, започнат во 2013 година, каде целта е подигнување на свеста на младите, децата и родителите за интернет-порнографијата, како и сексуалната злоупотреба. Исто така, овој проект е предвидено да има и мобилни екипи, кои преку едукативни работилници работат директно со млади и деца, но не располагаме со точен број учесници.

Надлежни институции

За реализација на целите и активностите од стратешката област квалитет на живеење се надлежни следниве институции:

Агенција за млади и спорт

При реализацијата на предвидените цели и активности од областа на подигнување на квалитетот на живеење на младите, Агенцијата за млади и спорт била вклучена во вкупно 8 специфични активности. Од нив, таа успешно реализирала 1, а делумно реализирала 4 активности. Кај една активност – Задолжително вклучување на младинските спортски здруженија во Програмата за финансирање на спортот и поддршка на спортски здруженија и активности, Агенцијата се оградил бидејќи нејзиното реализирање не спаѓа во нејзина надлежност и не е утврдено која институција е надлежна за ова прашање. Кај делумно реализираните активности се забележува нетранспарентност на резултатите од сработеното од страна на Агенцијата, бидејќи не се прикажани точни податоци за потрошените средства или бројот на учесници во поединечните активности. Агенцијата покажала значителен успех во подобрување на спортската инфраструктура, преку вклученоста во изградбата на 105 од предвидените 285 спортски објекти.

Министерство за образование и наука

Од предвидените 4 специфични активности во надлежноста на Министерството за образование и наука, успешно била реализирана само една, во насока на внесување на екологијата како воншколска активност во наставните програми на училиштата. Ова укажува на алармантно ниско ниво на инволвираност на МОН во реализација на целите за подигнување на квалитетот на живеење на младите. За останатите 3 активности, на пример, во рамки на проектот за изградба на 1000 станови за млади брачни парови или програма за обезбедување на сопствен

дом за младите, нема резултати за реализација, што понатаму укажува не само на пасивноста туку и на нетранспарентноста во спроведувањето на активностите.

Министерство за труд и социјална политика

Во спроведувањето на активностите во насока подобрување на квалитетот на живеење на младите, Министерството за труд и социјална политика било вклучено во 10 активности. Од нив, успешно биле реализирани 3 активности: донесувањето на Законот за волонтерство и признавањето на стекнатите сертификати и препораки за време на доброволната работа како основа за поголема конкурентност при барање работа, како и советување и едукација за права на децата и на младите и советување за семејствата кои згрижуваат деца. Понатаму, 2 активности се делумно реализирани бидејќи е потребно да се понудат повеќе алтернативни решенија и точни податоци за учеството на младите во нив, за овие две активности не располагаме со точни резултати иако проектите за нивна реализација се во тек. Согласно на стратегијата за промовирање и развој на волонтерство е предвидено, во насока за вклучување на децата, младите и студентите во волонтерски активности, да се преземаат следните мерки: воведување едукативни содржини и практични активности во рамките на наставните програми во основното и во средното образование; воспоставување на механизми за поттикнување на волонтерскиот ангажман на студентите од универзитетите во РМ, стимулирање на волонтерската пракса меѓу младите лица. Но иако е предвидено во програмата, во образовниот процес ова не се применува и нема податоци со кои се потврдува волонтирање на млади луѓе. Ова ни кажува дека стратегијата е делумно реализирана. од Министерството за труд и социјални политики.

Нема резултат за реализација на програма за советувањена млади брачни парови. Според програмата на Владата на РМ, предвидена е програма за изградба на 1000 станови за млади брачни парови. Во склоп на проектот има советување и информирање на млади луѓе и брачни парови. Програмата е со почеток од 2010 година, но податок колку млади луѓе или млади брачни парови досега имаат добиено станови не е достапен од Министерството за образование и наука, Министерството за финансии и Министерството за труд и социјални политики.

За останатите 5 активности нема одговор за степенот на реализација на активностите.

Министерство за финансии

Министерството за финансии било вклучено во вкупно 6 предвидени активности во оваа стратешка област од кои 3 биле успешно реализирани, во насока на финансиските олеснувања за младите во стекнувањето нов дом или во финансирање изградба на нови социјални станови. За останатите 3 активности во надлежноста на Министерството нема резултати за реализација.

Други надлежни институции за реализацијата на конечната цел од стратешката област квалитет на живеење се: Бирото за развој на образование, локалната самоуправа, Министерството за животна средина и просторно планирање и Националната агенција за европски образовни програми и мобилност.

Респонзивност на Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер

Од областа квалитет на живеење, доставени се вкупно 54 прашања за пристап до информации од јавен карактер до следниве институции:

Влада на Република Македонија; Агенција за млади и спорт; Министерство за образование и наука; Биро за развој на образованието; Министерство за финансии; Национална агенција за европски програми и мобилност; Министерство за труд и социјална политика; Министерство за транспорт и врски; Министерство за култура и Министерство за внатрешни работи.

До Владата на Република Македонија е испратено 1 прашање на кое не е даден одговор.

До Агенцијата за млади и спорт се испратени вкупно 15 прашања, од кои на 6 е целосно одговорено, додека 5 немаат одговор, а 4 се препратени до други институции бидејќи Агенцијата се смета ненадлежна да ги одговори.

Министерството за образование и наука има добиено вкупно 5 прашања, од кои 2 се препратени до други институции, а на 3 нема дадено одговор.

Бирото за развој на образование добило и одговорило едно прашање.

До Националната агенција за европски образовни програми и мобилност е пратено 1 прашање, кое не е одговорено, туку препратено до Агенцијата за млади и спорт.

Министерството за финансии не одговорило на ниту едно од добиените 5 прашања, а 3 од нив ги препратило до други институции како надлежни да дадат одговор.

До Министерството за труд и социјална политика се испратени вкупно 21 прашање од кои 19 немаат одговор, а 2 се препратени за одговор од други институции.

Министерството за култура има добиено 3 прашања, коишто ги препратило на одговор од други институции.

До Министерството за финансии се пратени вкупно 4 прашања, од коишто на 2 е целосно одговорено, а на 2 нема дадено одговор.

Меѓуинституционална соработка

Реализирањето на целите и активностите во оваа стратешка област во поголем дел се одвивала самостојно од страна на надлежните институции. Постои делумна соработка кај специфични активности помеѓу Агенцијата за млади и спорт со Бирото за развој на образованието, локалната самоуправа, Министерството за финансии, Министерството за труд и социјална политика и Националната агенција за европски програми и мобилност, поединечно. Во поглед на соработка меѓу надлежните министерства, кај неколку активности постои соработка меѓу Министерството за финансии, Министерството за образование и наука и Министерството за труд и социјална политика.

Младинско информирање

Младинското информирање е предвидено како посебна област во Националната стратегија за млади, кое треба да придонесе за **подобар пристап и проток на информации кои се неопходни за младите и за остварување на нивните права**. Оваа област предвидува неколку целни интервенции и тоа:

- Право на неограничен пристап до слободна, независна, јасна, лесно пристаплива и квалитетна информација од интерес и потреба за младиот човек;

- Подобрување и заштита на имиџот на младите луѓе во медиумите;
- Отвореност и транспарентност на државните и локалните институции;
- Формирање на младински информативни сервиси;
- Постојано унапредување на квалитетот и функционирањето на студентски и ученички библиотеки, функционирање, обнова, достапност и набавка на книжниот и учебниот фонд.

За остварување на целните интервенции на областа младинско информирање, предвидени се различни активности кои се наменети и за државните институции и институциите на локалната самоуправа, на медиумите и медиумскиот простор, како и на невладините организации. Па така во оваа област има најразличен спектар на активности за реализација и тоа од промоција на младински права и активности, промоција на закони кои ќе ја зголемат информираноста и достапноста до информации, промоција на младински медиуми (сајтови, радио), како и формирање на младински информативни сервиси кои ќе ги доближат информациите и институциите до младите. Во оваа област забележливо е дека доста голем дел е посветен на еднаквоста и рамноправноста на сите млади, па се предвидени и низа активности за младите од руралните средини, младите од различни етнички заедници, како и младите со посебни потреби.

Степен на реализација на целите и активностите

Она што може да се забележи во однос на оваа област е дека реализација на активностите, а со тоа и на целните интервенции е на многу ниско ниво, односно најголем број – 4 од 6 целни интервенции не се реализирани, 1 е делумно реализирана, додека само 1 целна интервенција е реализирана, но без достапни информации за да може да се провери нејзината реализација. Во оваа насока може да се констатира дека до деност на спроведување на истражувањето, основани се неколку младински информативни центри, но недостасува донесувањето на неколку програми за промоција на младинското информирање и достапноста до информации за младите, веб-портали, промоција на Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер, Законот за волонтерство, Законот за еднакви можности, основање на младинско радио, како и препораки за начинот на користење на младите од страна на медиумите и коректното користење на младите во рекламирањето.

За оваа област може да се заклучи дека има доста конкретни и јасни активности предвидено со кои би се зголемило нивото на младинско информирање, а со тоа и користење на бенефициите од добиените информации, но нивото на спроведени активности и исполнети цели е на многу ниско ниво.

Надлежни институции за реализација на целите и активностите

Агенција за млади и спорт

За областа младинско информирање, најмногу прашања се доставени до Агенцијата за млади и спорт, како институција која е надлежна за имплементација на Националната младинска стратегија, па соодветно и на активностите од оваа област.

Вкупно се испратени 21 прашање, од кои добиени се одговори на 5 прашања, што значи дека АМС нема одговорено на 16 прашања од областа младинско информирање. Сепак, мора да се напомене дека во областа младинско информирање, АМС е единствената институција, покрај Агенцијата за аудио и аудиовизуелни работи, која доставува одговори на поднесените барања.

Според погоренаведеното, најголемиот број одговори во оваа област се:

- Несоодветен одговор: Во тек е спроведување на истражување за имплементацијата на НСМ и оттука е многу тешко да се донесе заклучок за спроведување или неспроведување на одредена активност;
- Дава соодветни одговори на прашањата.

Од изнесеното погоре се согледува дека во најголем процент, односно скоро 2/3 од прашањата не се одговорени. Ако на ова ги додадеме прашањата кои заради несоодветни одговорни не може да се сумираат, може да се забележи дека за оваа област имаме многу малку информации за да може да се направи соодветна евалуација на реалната состојба, но со сигурност може да се дадат одговори за спроведените активности предвидени со Националната стратегија за млади.

На мнозинството од прашања, АМС одговара дека заради недостаток од финансиски средства не се спроведени активностите или пак дека „во тек е спроведување на анализа за изготвување на извештај за спроведување на НСМ“. Ова истражување е правено во периодот од крајот на 2013 и почетокот на 2014 година, што значи пред истекувањето на самата стратегија и нејзината 9-годишна имплементација, па АМС би требало веќе континуирано да ги прибира податоците за имплементација на сите активности на стратегијата и соодветно да ги доставува до сите други институции. Дополнително, институциите би требало да евалуираат како се спроведуваат политиките на одредени временски периоди, а не тоа да го вршат откако ќе помине значително долг период (во овој случај 9 години). Ова е со цел активно подобрување на работата на институцијата и детектирање на проблемите кои се јавуваат при спроведувањето на политиките.

Од сите добиени одговори, може да се заклучи дека Агенцијата за млади и спорт, има спроведено многу малку активности, односно има многу мал број информации кои се поврзани со спроведувањето на активностите.

Влада на Република Македонија

Владата неколкуте прашања ги препраќа до Агенцијата за млади и спорт како надлежна институција и институција која би требало да ги има информациите.

Агенција за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (Совет за радиодифузија)

Агенцијата дава соодветни одговори на сите доставени прашања. Во натамошните свои активности, АВМУ ги зема предвид нашите прашања и врз нивна основа креира истражување за младите и медиумскиот простор, коешто треба да биде основа за креирање на нови политики на ова поле. Во текот на 2014 година, Агенцијата организираше конференција на која изложи дел од наодите од истражувањето.

Министерство за локална самоуправа

МЛС во однос на сите прашања, за сите области, доставува единствен допис со кој објаснува дека не знаеле за постоењето на Националната стратегија за млади и дека затоа не спроведувале активности за областите за кои се повикани согласно на тој документ. Ваквата информација само дополнително ја докажува меѓусекторската некоординација и несистематизираното спроведување на активности.

Министерство за труд и социјална политика

Министерството не доставува никакви одговори во однос на поставените прашања.

Министерство за образование и наука

Од доставените одговори се согледува дека МОН има спроведувано активности преку кои се исполнуваат некои од целите на стратегијата, но не се директно поврзани со целните интервенции и акции запишани во Стратегијата. Активностите кои ги изведува МОН во изминатиот период не произлегуваат од Стратегијата за млади.

Респонзивност на Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер

Од погоре изложеното може да се заклучи дека институциите не го почитуваат Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер, иако во областа младинско информирање се третира како еден од законите на кои им е потребна промоција за успешно и целосно информирање на младите.

Партиципација на младите

Во Националната стратегија за млади како долгорочна цел е предвидена **Активно учество на младите во сите општествени и јавни процеси и процеси на донесување одлуки**. Како специфични цели кои се определени за исполнување на долгорочната цел се предвидени следниве:

- Поттикнување на младите активно да се вклучат во општеството;

- Отстранување на сите пречки (административни, јаз на генерациите, недоверба, законски и сл.) за активна партиципација на младите во јавниот живот во земјата;
- Воспоставување на канали за партиципација на младите и за изразување и усвојување на нивното мислење во административните органи на државата и локалната самоуправа;
- Промоција на правото на младите да се здружуваат;
- Учество на младите во работата на државните органи и тела.

Степен на реализација на активностите и целите

Она што особено загрижува во подготовката на извештаите за реализацијата на некоја цел или област е дека сите наведени цели, специфични цели и стратегиите не одговараат една на друга, што всушност остава простор за носење на сопствени заклучоци. Дополнително од страна на одговорните институции имаше многу малку знаење и податоци за реализацијата на активностите, што дополнително го отежна процесот на сумирање на податоците.

За да може да бидат остварени предвидените цели во Националната стратегија за млади во областа младинска партиципација, потребно е да се спроведат активностите во оваа насока. Па така било потребно да се спроведе информирање на младите за нивните права и можности да се вклучат во донесувањето на одлуките, како и нивно вистинско вклучување преку донесување на соодветни правни норми. Но, она што може да се заклучи за оваа област е дека активностите не биле спроведени, па согласно на тоа не се постигнати предвидените цели. Иако согласно на одговорите на Агенцијата за млади и спорт, информирањето на младите е дел од секојдневните активности на оваа институција, сепак во нивните одговори нема наведување на конкретна активност со која би можело да се постигнат целите на Националната стратегија за млади за унапредување на младинската партиципација.

Надлежни институции за спроведување на активности

Агенција за млади и спорт

Во областа младинска партиципација, најмногу прашања се доставени до Агенцијата за млади и спорт, како најважна институција која е надлежна за имплементација на Националната младинска стратегија.

Вкупно се испратени 14 прашања, од кои добиени се одговори на 10 прашања, што значи дека АМС нема одговорено на 4 прашања. Во споредба со другите области, ова е доста висок процент на респонзивност и доставени одговори по област од страна на Агенцијата за млади и спорт.

Според погоренаведеното најголемиот број одговори во оваа област се соодветни одговори кои може да се поделат како:

- Одговори за неспроведени активности – во оваа насока Агенцијата за млади и спорт одговара на прашањата дека предвидените активности не ги има спроведено;
- Одговори за спроведени активности – во оваа насока Агенцијата за млади и спорт одговара на прашањата со оние активности кои досега ги има спроведено за оваа област.

Според анализираните одговори, може да се донесе соодветен заклучок за неисполнување на целите предвидени во областа младинска партиципација.

Од сите добиени одговори, може да се заклучи дека Агенцијата за млади и спорт има спроведено многу малку активности, односно има информации за спроведувањето на многу малку активности, што е показател за посветеноста кон унапредување на младинските прашања во Македонија согласно на Националната стратегија за млади.

Влада на Република Македонија

Со оглед на тоа што една од предвидените активности во областа на младинската партиципација е и регулирање на оваа област и гарантирање на младите дека ќе учествуваат во донесувањето на одлуките, наредна институција, која е во најголем број таргетирана со поставување на прашања за остварување на целите на стратегијата е Владата на Република Македонија. До Владата се испратени 10 прашања, од кои на ниту едно немаме добиено одговор од оваа институција. Владата на РМ ни има доставено само одговор за препратено прашање до Министерството за финансии, но најголемиот процент (90 %) од наменетите прашања не ги одговара.

Државна изборна комисија

До Државната изборна комисија се испратени само 2 прашања, колку што се и до сите останати институции, но сепак оваа институција се издвојува по начинот и респонзивноста за применување на Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер. Па така за добивање на соодветен одговор од оваа институција доставивме и дополнување на двете прашања. Понатаму, оваа институција ги одговори нашите барања и ги препрати до сите општини во Република Македонија и до сите соодветни институции, за да можат да ни достават одговори со што ќе се процени исполнувањето на активностите. Во однос на препратените прашања, респонзивноста од страна на локалните самоуправи е многу мала.

Други институции

Други институции до кои се испратени прашања од областа на младинска партиципација се Министерството за образование и наука, Министерството за локална самоуправа, Министерството за труд и социјална политика и Собранието на Република Македонија. Она што е карактеристично е дека Министерството за локална самоуправа во своите одговори наведува дека не е инволвирано во спроведувањето на Националната стратегија за млади и затоа не може да ни достави соодветни одговори.

Респонзивност на Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер

Она што беше забележително е дека Агенцијата за млади и спорт не го почитува Законот и притоа не го препраќа одговорот до друга институција која би можела да го има одговорот со цел барателите на информации, во овој случај Младинскиот образовен форум, да ги добие сите потребни информации, согласно на идејата и нормите на Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер.

Во поглед на останатите институции, се забележува низок степен на респонзивност, освен кај Државната изборна комисија која уредно ги одговара прашањата и ги препраќа до локалните комисиии. Во поглед на последните, респонзивноста е на незадоволително ниво.

Меѓуинституционална соработка

Постои недостаток на институционална соработка помеѓу АМС и останатите институции кои имаат надлежност во областа на младинската партиципација, согласно на НСМ, АМС не располага со информации за спроведени активности на други институции или, пак, доколку има, тие информации се на ниво на усвоени законски и подзаконски акти.

Дополнително, меѓуинституционалната несоработка се согледува и во одговорите од Министерството за локална самоуправа, коешто не препознава и притоа не смета дека носи одговорност за спроведување на активностите на Националната стратегија за млади. Ова уште ја покажува и некоординираноста и комуникацијата помеѓу институциите за известување за спроведените активности или нивната надлежност во некоја област од големо значење за младите.

Младинско самовработување, поддршка пред вработување

Во Националната стратегија за млади како долгорочна цел е предвидена темата „Економски развој преку зголемени можности за вработување и самовработување на младите луѓе“. Како специфични цели кои се определени за исполнување на долгорочната цел се предвидени неколку теми кои се поделени во неколку поттеми, т.е. целни интервенции.

Степен на реализација на целите и активностите

Развој на младинско претприемаштво е една од поттемите во оваа област. За достигнување на оваа специфична цел се наведени дополнителни цели во рамките на оваа област, и тоа:

- Обука за мали и средни претпријатија и самовработување;
- Развивање на реални и виртуелни компании во средните стручни училишта;
- Воведување на основи на претприемаштво како факултативен предмет или екстракурикуларна активност во гимназиите;
- Зголемување на бројот на мали и средни претпријатија формирани и раководени од млади, особено во руралните средини;
- Задолжителна обука на корисници на кредити и даночни олеснувања за мали и средни претпријатија.

Она што особено загрижува во подготовката на извештаите за реализацијата на некоја цел или област е дека наведените цели, специфични цели и стратегии не се во согласност една со друга, ниту пак тие се однапред синхронизирани.

Генерална забелешка е дека одговорните институции имаа многу малку знаење и податоци за реализацијата на активностите, што дополнително го отежна процесот на сумирање на податоците.

Што се однесува до специфичноста на секоја од целите, од спроведеното истражување може да се заклучи дека оваа цел не е реализирана, односно скоро и да не постојат јавно достапни информации за реализацијата на оваа цел, која би придонела за развој на младинското претприемаштво. Во оваа насока од предвидените активности за остварување на целите, одговорната институција, Агенцијата за млади и спорт, даде одговор дека таа активност е дел од секојдневното работење на агенцијата, но дека сè уште нема извештаи, а согласно на тоа и информации за степенот на нејзина имплементација. Следствено, може да се заклучи дека оваа цел не е исполнета, односно не е постигнат предвидениот развој на претприемаштвото кај младите во Република Македонија.

Наредната целна интервенција, во рамките на оваа област е **„Брза транзиција од образованието во работен однос“**. Во Република Македонија невработеноста на младите е сериозен проблем, а исто така и временскиот период на транзиција од образовниот процес во работен однос. Забележително е дека во голем дел има недостапни податоци за реализираните активности во оваа целна интервенција. Согласно на сите сумирани одговори може да се каже дека активностите за исполнување на оваа целна интервенција се делумно реализирани, но нема директни податоци дека тоа е заради исполнувањето на целите предвидени во Националната

Во оваа насока, како една од активностите е предвидено доделување на стипендии и кредити на студентите, но оваа активност се спроведува без разлика на постоењето на Националната стратегија за млади. Но, она што може да се забележи е дека нема достапни информации или пак одговори од надлежни институции кои покажуваат дека младите по искористувањето на овие стипендии се некаде вработени, бидејќи овие стипендии се наменети исклучиво за текот на образовниот процес на младите луѓе. Во однос на другите активности, односно создавањето на младинската берза на трудот, нема никакви податоци за нејзино основање и нејзина активност. ВЕТ-реформите, кои се специфични за средното стручно образование, како активност која ќе придонесе за намалување на времето потребно за транзиција од образование до работен однос се спроведени, но истражувања за ефектите и целите кои се постигнати не се достапни. Поради тоа може да се заклучи дека само делумно е посветено време на реализација на активностите на оваа целна интервенција, при што не се знае кои цели и ефекти се остварени.

Како последна целна интервенција во оваа област е **Поголемата конкурентност на младите на пазарот на работна сила**. Во сите активности во оваа целна интервенција не се реализирани или пак не постојат никакви податоци за нивна реализација, што значи дека одговорните институции не се посветиле доволно за реализација на целите за подобра конкуренција на младите на пазарот на трудот. Во оваа целна интервенција може да се препознае дека се правени активности кои не се дел од стратегијата (делење на грантови на невладини организации), но, сепак некако може да се однесуваат на младински организации и постигнување на целите на стратегијата. Во секој случај, генералниот заклучок е дека оваа целна интервенција не е реализирана.

Надлежни институции

Агенција за млади и спорт

Во сегментот младинско самовработување, најмногу прашања се доставени до Агенцијата за млади и спорт, како институција која е надлежна за имплементација на Националната младинска стратегија.

Вкупно се испратени 39 прашања, од кои добиени се одговори на 14 прашања, што значи дека АМС нема одговорено на 25 прашања од областа младинска партиципација.

Според погоренаведеното најголемиот број на одговори во оваа област се:

- Несоодветен одговор: Во тек е спроведување на истражување за имплементацијата на НСМ и оттука е многу тешко да се донесе заклучок за спроведување или неспроведување на одредена активност;

- Несоодветен одговор: Не располага моментално со конкретни информации по однос на поставеното прашање, што исто така само дополнително го комплицира сумирањето на податоците;
- Дава соодветни одговори на прашањата:

Според ова, скоро 2/3 од прашањата не се одговорени. Ако на ова ги додадеме прашањата кои поради несоодветни одговорни не може да се сумираат, може да се забележи дека од оваа област имаме многу малку информации за да може да се направи евалуација на реалната состојба.

Загрижува што АМС не препраќа ниедно барање до друга институција, која во случај кога АМС не располага со одговорот би требало да ја има бараната информација, со што не ја исполнува својата законска обврска од Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер.

На мнозинството од прашања, АМС одговара дека во тек е спроведување на анализа за изготвување на извештај за спроведување на НСМ“. Ова истражување е правено во периодот од крајот на 2013 и почетокот на 2014 година, што значи пред истекувањето на самата стратегија. Од овој аспект, разбирлив е одговорот на АМС, во смисла дека конечна анализа на целокупната имплементација на НСМ не може да биде изработена пред да заврши периодот на важење на стратегијата. Меѓутоа, сепак се работи за долгорочна стратегија, а ваквите одговори укажуваат дека АМС не реализирала тековен, континуран мониторинг и евалуација, односно дека не води евиденција за степенот и квалитетот на имплементација на активностите предвидени со НСМ.

Сепак, како што наведовме и на почетокот, до крајот на 2015 година, АМС досега нема презентирано никакво истражување преку кое се согледува степенот на спроведување на политиките кои произлегуваат од Стратегијата.

Министерство за труд и социјална политика

До Министерството за труд и социјална политика, како една од надлежните институции за младинско самовработување, се испратени вкупно 29 прашања, на кои не е добиен ниту еден одговор за оваа тема. МТСП се покажа како нереспонзивна институција, којашто го почитува Законот за слободен пристап во многу мал обем, без притоа да чувствува обврска да ги извести на каков било начин барателите на информации за имањето/немањето, давањето/одбивањето или пак препраќањето на барањето, со што соодветно би го спроведувала законот според кој е правено истражувањето.

Агенција за вработување на Република Македонија

До Агенцијата за вработување на Република Македонија се испратени 27 прашања, но исто како и со МТСП, и од оваа институција немаме добиено ниту еден одговор. Особено загрижувачки за оваа институција е неодговарањето на прашањата бидејќи е директно одговорна за спроведување на различните мерки за кредитирање на младинското самовработување, поттикнување на вработувањето, како и обучување на младите. Причините за нереспонзивност не се познати. Со ова може да заклучиме дека и АВРМ е уште една институција која не го почитува Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер и правото на јавноста да биде запознаена со информации од јавен карактер.

Министерство за образование и наука

Министерството за образование и наука е единствената респонзивна институција која покрај Агенцијата за млади и спорт дава одговори на темата младинско самовработување. До МОН се доставени вкупно 10 прашања од оваа област, за кои МОН доставува одговори на вкупно 3 прашања, односно онолку за колку што има информации. Притоа може да се забележи дека согласно со одговорите на МОН сите активности не се спроведувани како дел од НСМ, ниту пак систематизирано и во координација со другите институции, туку МОН спроведува активности зашто тоа е во нивната програма и редовното работење на МОН.

Други институции

Други институции до кои се испратени прашања од областа на младинско самовработување се Центарот за стручно образование и обука, Секретаријатот за европски прашања и Агенцијата за поддршка на претприемаштвото на Република Македонија, за кои на доставени барања, не се добиени одговори за темата младинско самовработување.

Поради ваквата состојба со добиени одговори, може да се заклучи дека со тимот на МОФ при спроведувањето на анализата располагаше со многу малку добиени одговори, како и со многу малку достапни информации.

Меѓуинституционална соработка

Постои недостаток на институционална соработка помеѓу АМС и останатите институции кои имаат надлежност во областа на младинското вработување, така што АМС не располага со информации за спроведени активности на други институции или пак доколку има, тие информации се на ниво на усвоени законски и подзаконски акти.

Делот Образование опфаќа најголем број целни интервенции и стратегии во НСМ и со тоа претставува најголемата тема во документот. По тој повод, тимот на МОФ испрати значително поголем број прашања поврзани кои произлегуваа од целите зададени во овој дел. Поради обемноста на добиените информации, овој дел од анализата е обработен екстензивно и содржи поопширни анализи на добиените одговори. Во истиот се вклучени и табели, преку кои визуелно се согледува колку од активностите се исполнети, и во кој степен.

ЦЕЛИ

ГЕНЕРАЛНИ ЗАБЕЛЕШКИ

За да се оцени квалитетот на имплементацијата на предвидените активности од оваа област, од институциите беше баран различен тип на документација. Доколку се работи за поголеми зафати од типот на усвојување и спроведување на конкретна стратегија, барани се извештаи за реализирани активности и буџетски конструкции; за одржување на тренинзи или настани, опфат на учесници или корисници, агенди, примерок од промотивни материјали; или пак доколку сакаме да утврдиме дали е постигнат предвидениот ефект од конкретна активност, побарани беа анализи и статистички податоци со кои може да се утврди промената. За жал, за најголем дел од активностите предвидени во делот образование, *не се доставени информации (19)*, на основа на кои можеме да ја оцениме ефикасноста и ефективноста на спроведените активности.

Голем дел од предвидените активности (16), се *делумно реализирани (7)*, или пак *реализирани, но нема наоди колку од реализираните активности ги оствариле целите во стратегијата (9)*.

Во првата категорија најчесто спаѓаат активности кои за да ја остварат својата цел, имајќи предвид дека се работи за десетгодишна стратегија, потребно е да се реализираат со поголем интензитет или во поголем обем (на пример, програма за поддршка на ученици кои се спречени да посетуваат училиште поради подолгорочно отсуство од здравствени причини, се спроведувала во периодот од 3.2010 до 6.2013, само во ЈЗУ Клиники за детски болести – Скопје или пак кај јавна промоција и информирање на младите за можностите кои ги нуди неформалното образование, особено на локално ниво, наведен е само процесот на креирање на локална стратегија на град Скопје); кога конкретна цел предвидува повеќе различни активности, а реализирани се само дел (на пример, активно вклучување на младите, младинските и студентските здруженија на граѓани во развојот, имплементацијата и евалуацијата на законите за ученички и студентски стандард; а институциите како начин на вклучување ја наведуваат страната www.ener.gov.mk која предвидува коментирање на нацрт-законски текстови, но не и на имплементација и евалуација на закони, како што е наведено во целта).

Во втората категорија спаѓаат активности кои се реализирани, но најчесто институциите не доставиле информации како анализи и статистики, врз основа на кои би можеле да оцениме дали активностите придонеле кон остварување на предвидените цели (на пример, додека се предвидува соработка со организации со цел стимулирање на пракса кај млади луѓе,

институциите упатуваат на усвоениот Закон за волонтерство и Стратегија за промовирање и развој на волонтерството, но иако предвидени со Акцискиот план, не доставуваат годишни извештаи за спроведување на законските решенија, зацртаните активности и нивната евалуација, кои треба да ги изработува МТСП и Националниот совет за развој на волонтерство или пак се предвидува вклучување на еднаква основа, на средношколските и студентските асоцијации во креирањето на локалната и на државната образовна политика, а институциите одговараат дека вршат усни консултации со претставници на учениците и студентите, или пак нудат алатка за учество како веб-платформата www.e-demokratija.mk или www.ener.gov.mk, но не доставуваат листа на средношколски и студентски организации кои биле вклучени во креирање на локалната и на државната образовна политика, ниту пак заклучоци од реализираните консултации).

Следни по застапеност се активности кои воопшто *не се реализирани (12)*. Најчесто се работи за активности кои подразбираат усвојување или измена на законски и позаконски акти, како и формирање на фондови или усвојување на програми за финансиска поддршка (на пример, формирање на фонд за поддршка на посети со цел размена на искуства на училишта и факултети од регионот или пак вклучување на учениците во стручните органи на училиштата со 30 % родова застапеност).

Мал е бројот на активности, на основа на достапните информации за кои можевме да заклучиме дека се *целосно реализирани (9)* (на пр., со цел континуирана и стандардизирана едукација на младите со посебен осврт на граѓански права, слободи и одговорности, воведени се предметите животни вештини и граѓанско образование или зголемување на процентот на претставниците на студентите во факултетските и универзитетските управни тела, со донесување на Законот за високо образование во 2008).

	Социјална интеграција на младите преку и во образовниот процес	Активно учество на младите во креирањето на образовниот процес	Промовирање еднакви можности за образование на младите со цел поттикнување на нивниот личен или индивидуален развој	Континуиран професионален развој на раководната, стручната и наставничката структура	Континуирана поддршка и примена на неформалното учење како комплементарно на формалното образование	Вкупно
Не е реализирано	3	5	2	1	1	12
Реализирано	2	1	4	1	1	9
Делумно	2	0	1	0	4	7
Делумно, но нема наоди	6	3	0	0	0	9
Нема информации	8	5	5	0	1	19
Вкупно	21	14	12	2	7	56

СПЕЦИФИЧНИ ЗАКЛУЧОЦИ

Во НСМ, како долгорочна цел во сегментот образование предвидено е следново: *Социјален развој и социјална интеграција на младите преку квалитетно формално и неформално образование.*

Како конкретни целни интервенции се предвидени следните:

- Социјална интеграција на младите преку и во образовниот процес;
- Активно учество на младите во креирањето на образовниот процес;
- Промовирање еднакви можности за образование на младите со цел поттикнување на нивниот личен или индивидуален развој;
- Континуиран професионален развој на раководната, стручната и наставничката структура;
- Континуирана поддршка и примена на неформалното учење како комплементарно на формалното образование.

За почеток, самата стратегија не објаснува кои активности се во насока на исполнување на конкретна цел од предвидените, што го отежнува процесот на оценување на степенот на исполнување на целите. Авторот сам изврши поделба, за потребата на оваа анализа.

Првата целна интервенција, *социјална интеграција на младите преку и во образовниот процес*, ги вклучува следниве цели:

- Градење на активни, демократски ориентирани и одговорни граѓани на Република Македонија;
- Промоција на етика на мирот, толеранција и соживот меѓу младите;
- Елиминација на сегрегацијата на младите од различно социо-културно потекло во училиштата;
- Промоција на неформалното образование во училиштата.

Цели и активности/ Реализација	Не е реализирано	Делумно	Делумно, нема наоди	Реализирано	Нема информации
Градење на активни, демократски ориентирани и одговорни граѓани на	1	1	3	1	3

Република Македонија;					
Промоција на етика на мирот, толеранција и соживот меѓу младите; Елиминација на сегрегацијата на младите од различно социо-културно потекло во училиштата;	0	0	3	1	3
Промоција на неформалното образование во училиштата;	0	0	0	0	0
Активности кои не спаѓаат во горенаведените цели	2	1	0	0	2
Вкупно	3	2	6	2	8

Најмногу активности се предвидени во насока на градење на активни, демократски ориентирани и одговорни граѓани, меѓутоа целосно реализирана е само една активност, четири се делумно реализирани, од кои за три нема наоди колку од реализираните активности ги оствариле целите, додека за три активности не се достапни информации. Со оглед на тоа што само 1 активност е целосно реализирана, не можеме да заклучиме дека целта е постигната.

Целите: промоција на етика на мирот, толеранција и соживот на младите и елиминација на сегрегацијата на младите од различно социо-културно потекло во училиштата се третирали заеднички, поради поврзаноста на целите и ризикот од арбитражна поделба на активностите. Една активност е целосно реализирана, за три нема наоди колку од реализираните активности ги оствариле целите, додека за три активности не се достапни информации. Повторно, реализација на 1 активност не е доволна за да утврдиме исполнување на предвидената цел.

Ниедна од активностите предвидени во оваа целна интервенција, не е во насока на промоција на неформалното образование во училиштата, со што оваа цел не е исполнета. Треба да се напомене дека вакви активности се предвидени понатаму во областа образование под други целни интервенции, со што останува нејасно зошто оваа цел е вклучена и во овој дел.

Има активности кои се компатибилни со предвидената целна интервенција, меѓутоа не се во насока на остварување на некоја од конкретизираните цели. На пример, организирање на

општествениот живот, културни, спортски и социјални активности во ученичките и студентските домови или спроведување на национална кампања за подигнување на свеста на родителите за вклучување на нивните деца во образовниот процес.

Втората целна интервенција, **активно учество на младите во креирањето на образовниот процес**, ги има следните цели:

- Инволвирање на учениците и студентите во процесот на донесување на одлуки;
- Соработка со ученичките и студентските здруженија на граѓани.

Цели и активности/ Реализација	Не е реализирано	Делумно	Делумно, нема наоди	Реализирано	Нема информации
Инволвирање на учениците и студентите во процесот на донесување одлуки	4	0	2	1	3
Соработка со ученичките и студентските здруженија на граѓани	1	0	1	0	2
Вкупно	5	0	3	1	5

Голем број на активности се предвидени во насока на унапредување на позицијата на младите, во делот учество во процесите на одлучување при носење на образовни политики. За жал најголем дел од овие активности не се реализирани (4), за три активности не се достапни информации, а две се делумно реализирани, но нема наоди колку од реализираните активности ги оствариле целите. Целосно реализирана е само една активност. Врз основа на овие состојби, можеме да заклучиме дека целта не е постигната.

Кога се работи за унапредување на соработката со ученичките и студентските здруженија на граѓани, предвидени се 4 активности, од кои 1 не е реализирана, 1 е делумно реализирана, но нема наоди колку од реализираните активности ги оствариле целите и за 2 активности нема достапни информации. И во овој случај, не можеме да заклучиме дека целта е остварена.

Третата целна интервенција, **промовирање еднакви можности за образование на младите со цел поттикнување на нивниот личен или индивидуален развој**, ги има следните цели:

- Целосна хоризонтална и вертикална проодност на образовниот систем;
- Користење на новите технологии со пристап до и користење на најнови информации;
- Обезбедување еднакви услови за образование без оглед на материјалниот статус, пол, етничкото потекло и место на живеење;

- Реформа на образовниот процес за лицата со посебни потреби и нивна целосна интеграција во истиот.

Цели и активности/ Реализација	Не е реализирано	Делумно	Делумно, нема наоди	Реализирано	Нема информации
Целосна хоризонтална и вертикална проодност на образовниот систем	0	1	0	3	1
Користење на новите технологии со пристап до и користење на најнови информации	0	0	0	0	0
Обезбедување еднакви услови за образование без оглед на материјалниот статус, пол, етничкото потекло и место на живеење	2	0	0	1	2
Реформа на образовниот процес за лицата со посебни потреби и нивна целосна интеграција во истиот	0	0	0	0	2
Вкупно	2	1	0	4	5

Во насока на остварување на целосна хоризонтална и вертикална проодност на образовниот систем, реализирани се 3 активности, 1 е делумно реализирана, а за 1 нема достапни информации. Во овој случај имаме делумно исполнување на предвидената цел.

Не е предвидена и реализирана ни една активност со цел зголемување на бројот на корисници на нови технологии, кои обезбедуваат пристап до информации, а со тоа не е реализирана ни предвидената цел.

Со цел обезбедување еднакви услови за образование без оглед на материјалниот статус, пол, етничкото потекло и место на живеење, реализирана е една активност, две не се реализирани, односно за две нема достапни информации. Имајќи предвид дека само една активност е целосно реализирана, не можеме да заклучиме дека и оваа цел е успешно остварена.

За жал, нема достапни информации дали и колку ефикасно се реализирани двете активности предвидени да ја унапредат позицијата на лицата со посебни потреби во насока на нивна целосна интеграција во образовниот процес, со што не можеме да заклучиме дека целта е реализирана.

Четвртата целна интервенција, **континуиран професионален развој на раководната, стручната и наставничката структура**, ги има следните цели:

- Квалификуван наставен кадар со капацитет да одговори на потребите на учениците и студентите;
- Поддршка за и унапредување на реформските зафати.

Цели и активности/ Реализација	Не е реализирано	Делумно	Делумно, нема наоди	Реализирано	Нема информации
Квалификуван наставен кадар со капацитет да одговори на потребите на учениците и студентите	0	0	0	1	0
Поддршка за и унапредување на реформските зафати	1	0	0	0	0
Вкупно	1	0	0	1	0

Од добиените одговори, можеме да увидиме дека за двете цели е предвидена по една активност. Предвиденото кое има за цел да придонесе кон квалификуван наставен кадар, кој може да одговори на потребите на учениците и на студентите, иако е реализирано, сепак се однесува само на кадарот од средното образование, а не и на академскиот кадар. Во овој случај имаме делумно остварување на оваа цел.

Активноста која е во насока на поддршка и унапредување на реформските зафати, не е реализирана, а со тоа не е остварена ни предвидената цел.

Петтата целна интервенција, *континуирана поддршка и примена на неформалното учење како комплементарно на формалното образование*, нема дефинирани цели.

Цели и активности/ Реализација	Не е реализирано	Делумно	Делумно, нема наоди	Реализирано	Нема информации
	1	4	0	1	1

Во однос на активностите, најчеста е делумната имплементација, една е нереализирана, за 1 не се достапни информации. Една активност е целосно имплементирана. Од понуденото можеме да заклучиме дека имаме делумна реализација на предвидената цел.

Заклучно, во сегментот образование имаме 9 нереализирани, односно 2 делумно реализирани цели.

Надлежни институции

Агенција за млади и спорт

Во сегментот образование, најмногу прашања се доставени до Агенцијата за млади и спорт, како институција која е надлежна за изработка на Предлог-стратегијата за млади, усвоена од страна на Владата.

Од 55 испратени прашања од оваа област, АМС доставува одговор на 54, односно не одговара само на 1 прашање. Ниедно барање од доставените, не е препратено.

Поради специфичноста на доставените одговори, ќе направиме анализа на истите. Дистрибуцијата на одговори е следната:

- На 22 прашања, АМС одговара „во тек е спроведување на анализа за изготвување на извештај за спроведување на НСМ“;
- На 14 прашања, АМС одговара „дека не располага со конкретни информации по однос на поставеното прашање“;
- На 18 прашања дава друг тип на одговор.

Позитивно е што од 55 прашања, молк на администрација имаме евидентирано само по однос на 1 прашање. Можеме да заклучиме дека во сегментот образование АМС доследно си ја исполнува законската обврска согласно на ЗСПИЈК.

Загрижува што АМС не препраќа ниедно барање до друга институција, која во случај кога АМС не располага со одговорот, би требало да ја има бараната информација, со што не ја исполнува својата законска обврска од ЗСПИЈК.

На мнозинството од прашања, АМС одговара дека „во тек е спроведување на анализа за изготвување на извештај за спроведување на НСМ“. Ова истражување е правено во периодот од крајот на 2013 година до 2014 година, што значи пред истекување на самата стратегија. Од овој аспект, разбирлив е одговорот на АМС, во смисла дека конечна анализа на целокупната имплементација на НСМ, не може да биде изработена пред да заврши периодот на важење на стратегијата. Меѓутоа, сепак се работи за долгорочна стратегија, а ваквите одговори укажуваат дека АМС не реализирала тековен, континуран мониторинг и евалуација, односно дека не води евиденција за степенот и квалитетот на имплементација на активностите предвидени со НСМ.

Како што е изнесено на неколку наврати во оваа анализа, и по завршувањето на периодот на важење на стратегијата, и започнување на процесот за составување на нова стратегија, АМС нема презентиранио никакво истражување на оваа тема.

Од 18 одговори на кои се дадени друг тип одговори:

- Во 5 посочува дека друга институција е надлежна за спроведување на конкретната активност;

- За 9 активности, според одговорот признава дека таа е надлежна, од кои за 3 посочува дека не се реализирани;
- За 4 одговори, одговара дека не води статистика, но останува нејасно дали негира надлежност или едноставно активността не е реализирана.

АМС во сегментот образование, од доставените одговори има многу мал удел во имплементацијата на предвидените активности, ниту пак како одговорна институција располага со информации за динамиката и квалитетот на спроведените активности на останатите одговорни институции.

Дури и за активностите за кои признава надлежност, АМС дава скромни и често премногу општи одговори. На пример, прашана дали спроведува јавна промоција за информирање на младите за видовите и можностите кои ги нуди неформалното образование, АМС одговара дека овие активности се вршат преку редовното работење и спроведување на надлежностите на секторот млади.

Министерство за образование и наука

Во сегментот образование, 28 прашања беа испратени до МОН. На 22 прашања беше доставен одговор, 4 беа препратени, додека 2 останаа неодговорени.

МОН се препозна себеси како одговорна институција за предвидените активности и беше најтемелна во доставените одговори.

Останува нејасно дали активностите кои се реализирани, МОН ги реализира како обврска која ја има согласно со НСМ или пак дел од активностите се поклопуваат со законските обврски или со стратешките документи на Министерството. На пример, предвидено е воведување на програма за интеркултурна едукација согласно со НСМ. МОН во одговорот реферира на Стратегијата за интегрирано образование, што значи дека ја исполнува предвидената цел. Меѓутоа, оваа стратегија која е донесена во 2008, во воведниот дел, прави осврт на правната рамка на чија основа и се носи, упатувајќи на меѓународни документи, Законите за основно, средно образование, просветната инспекција и Бирото за развој на образование, Охридскиот рамковен договор, Индикаторите за квалитет на работата на училиштата и од постоечките стратегии, на Стратегијата за развој на образованието. Стратегијата за млади не е спомната како постоечки подзаконски акт, кој ја дава основата за усвојување на Стратегијата за интегрирано образование. Оттаму, не јасно е дали МОН биле информирани и ангажирани кон остварувањето на конкретните цели од Националната стратегија за млади.

Други институции

Други институции кои беа повикани да дадат одговор преку препраќање на барања се: Бирото за развој на образованието, Центарот за стручно образование и обука и Генералниот секретаријат на Владата.

Од 3 препратени барања, БРО одговори на сите, од кои на едно негираше надлежност, но не го препрати до соодветната институција (во случајов, единици на локална самоуправа), а на 2 одговори согласно на реализираните активности.

Центарот за стручно образование и обука даде одговор на препратеното барање, додека Генералниот секретаријат на Владата не достави одговор.

Меѓуинституционална соработка

Постои недостаток на институционална соработка помеѓу АМС и останатите институции кои имаат надлежност во областа на образованието, согласно на НСМ. АМС не располага со информации за спроведени активности на други институции или пак доколку има, тие информации се на ниво на усвоени законски и подзаконски акти.

Култура

Во делот култура е предвидена една долгорочна цел – **Активно учество на младите во културниот живот преку изразување на нивниот креативен потенцијал.**

Понатаму, следат следниве четири целни интервенции:

- Поттикнување на младите да учествуваат во уметнички активности, претставување на проекти како дел од нивната едукација, професија и слободно време;
- Поттикнување на креативните способности на младите во областа на културата;
- Запознавање на културните вредности на другите етнички заедници во Македонија;
- Проширување на можностите за личното разбирање, надградување и вреднување на македонското, европското и светското културно наследство.

Степен на реализација на целите и активностите

Во поглед на прашањата во областа на културата и младите, предвидени во Националната стратегија, МОФ испита три аспекти. Така, доставивме вкупно три барања за слободен пристап до информации. Во секое барање покрај квантитативниот елемент (број на настани и проекти), беше побарано да се приложат листите на кои е запишано во кои градови, во кој период биле изведени активностите и имињата на лицата кои биле во раководните тимови одговорни за проектите.

Прашањата беа адресирани до Министерството за култура, како надлежна институција во областа на културата во Македонија. Министерството ги препрати прашањата до Агенцијата за млади и спорт на Р Македонија. Агенцијата не даде одговор на ниту едно од поставените прашања. Ваквата ситуација доведува до тоа да не може да се направи соодветна анализа на областа култура без да имаме добиено некакви одговори на поставените прашања.

ЗАКЛУЧОК

Уште на почетокот при составување на методологијата за оваа анализа, постоеше претпоставка дека Националната стратегија за млади 2005 – 2015 година е во многу мал процент имплементирана и нејзините цели остварени. Ваквата претпоставка се базираше на фактот дека за имплементација на оваа стратегија имаме само еден Акциски план кој е донесен во 2009 година. Дополнително за имплементација на оваа стратегија никогаш не беше донесен соодветен буџет којшто ќе даде можност за сериозна нејзина имплементација, остварување на целите и унапредување на состојбата на младите. Токму ваквите факти беа основна претпоставка, која во текот на истражувањето се покажа како оправдана.

Она што може да се забележи низ текот на целата анализа е тоа што имаме премногу малку активности и цели за кои можеме да кажеме дека се целосно имплементирани. Ваквата слика ни покажува дека во изминатиот период државните власти многу малку биле насочени кон имплементација на најважниот документ за младински политики во Македонија. Во оваа насока не можат да се занемарат и одговорите од институциите кои зборуваат за имплементација на активности, но не како дел од националната стратегија, туку како дел од нивните предвидени активности.

Ваквата ситуација нè поврзува со вториот проблем при имплементирањето на Националната стратегија за млади 2005 – 2015, а тоа е некоординираниот пристап од страна на државата. За спроведување на оваа стратегија, неопходен е пристапот на координација меѓу институциите. Како институции и тела кои треба да се грижат за координирано и соодветно имплементирање на стратегијата се Агенцијата за млади и спорт и Националниот управувачки комитет, којшто никогаш не бил формиран. Одговорите на прашањата покажуваат дека институциите или не знаат воопшто за постоењето на овој документ или не сметаат дека имаат одговорност за нејзина имплементација. Многу е мал бројот на оние институции кои покажуваат дека имаат познавања на оваа тема. Дополнителен показател за некоординираноста помеѓу институциите претставува големиот број на препратени прашања до Агенцијата за млади и спорт од институции кои имаат надлежност на одредени теми, сметајќи дека Агенцијата претставува единствената институција која носи некаква одговорност за спроведување на стратегијата. Ваквиот пристап од страна на институциите загрижува, пред сè поради фактот дека во Националната стратегија за млади 2005 – 2015 година наведен е голем број институции кои учествувале во креирањето на стратегијата и имаат одговорност за имплементација на истата.

Немањето соодветен систем за пренесување на информациите внатре во институциите може и во иднина во новите младински документи да донесе до некоординиран пристап и до одбегнување на одговорноста на сите страни за унапредување на состојбата на младите.

Ова нè води кон уште еден проблем кој се јави во текот на пишувањето на анализата, а тоа е дека одредени институции воопшто не беа запознаени дека во Македонија постои ваков документ и дека тие имаат задолженија да спроведат активности кои произлегуваат од стратегијата. Овој проблем е алармантен и покажува дека при составувањето на идните документи мораат да бидат консултирани сите актери кои се надлежни во областа, како и дека треба да постои функционален систем на размена на информации и меѓу самите државни институции, и меѓу останатите актери.

Немањето финансиски средства за имплементација на активностите од Националната стратегија за млади 2005 – 2015 се појавува како еден од проблемите за неисполнувањето на предвидените цели на стратегијата, што може да се забележи во одговорите на Агенцијата за млади и спорт. Всушност немањето на посебни финансиски средства за имплементација на стратегијата значи и нејзина нецелосна имплементација. Затоа е неопходно да сите младински документи кои се донесуваат во иднина да имаат соодветна финансиска проекција за да можат сите засегнати страни соодветно да учествуваат во годишните имплементации на активностите.

За многу голем дел од предвидените цели и активности соодветно има многу малку информации кои се јавно достапни. Всушност, голем дел од барањата и одговорите во текот на истражувањето се бараа на интернет. Ваквиот пристап беше оправдан само кај активностите предвидени со единствениот Акциски план за имплементација на Националната стратегија за млади 2005 – 2015, бидејќи само таму може да се сретнат специфицирани активности за кои може да се пребарува преку јавно достапните информации. Но, забележително е дека јавно достапните информации се ретко достапни, што претставува уште еден показател за степенот на имплементација на овој документ, но и за транспарентноста при исполнувањето на активностите предвидени во истиот.

Она што дополнително загрижува е фактот дека досега не е донесен ниту еден Национален извештај за спроведувањето на активностите, задача која е доделена на Агенцијата за млади и спорт преку самата стратегија. Така, во отсуство на истите, во Македонија не постои детална анализа за спроведувањето и ефектите на стратегијата. Дополнително загрижува што Агенцијата за млади и спорт во неколку наврати на испратените прашања доставува одговор дека во тек е изработка на истражување за спроведувањето на стратегијата (одговорите се доставени кон крајот на 2013 година и првиот квартал на 2014 година), а до крајот на 2015 година тие немаат презентирано ваков извештај. Овој чекор на АМС сериозно загрижува за кредибилитетот на оваа институција, која е прва повикана на теми поврзани со младите, во отсуство на Министерство за млади во Македонија.

ПРЕПОРАКИ

Денеска, веќе во Македонија е изгласана новата Национална стратегија за млади 2015 – 2025 година. Ваквиот документ е изгласан од страна на Владата на 02.02.2016 година, но без дополнителните документи како буџет за нејзинот спроведување, акциски план за активностите, како и планот за мониторинг и имплементација. Всушност ова се документи кои се неопходни за целосна и интегрална содржина на Националната стратегија, кои исто така не беа донесени ниту за минатата стратегија и од кои требаше овој пат да извлечеме научена лекција.

Токму затоа при подготовка и донесување на акциски план за новата Национална стратегија за млади неопходно е да биде соодветно предвиден буџет за нејзина имплементација. Всушност, со ова се истакнува и волјата од страна на државните власти за унапредување на младинските состојби и прашања. Буџетските средства се неопходни за да може да започнеме со нејзина имплементација без притоа да се изгубат периоди во исчекување на документите.

Заедно со основниот текст на стратегијата неопходно беше донесување и на акциски план, особено ако се земе предвид дека стратегијата веќе се носи на почетокот на 2016 година. Без акциски план за првата година на спроведување – 2016 година, документот се соочува со предизвик уште во првите чекори од неговата имплементација. Токму затоа е неопходно на дополнителните консултативни сесии, доколку се организирани, да се подготви и акциски план за оваа година, со цел да може да се започне со спроведување на стратегијата од 2016 година. Врз основа на ваквиот акциски план ќе може да се спроведе и соодветна финансиска проекција за една година.

Во текстот на новата Национална стратегија за млади неопходно ќе биде да се предвиди и да се работи на разработка на функционален модел за координирање на сите државни институции, институции на локалната самоуправа, јавни установи, јавни претпријатија, граѓанските организации и други, да можат соодветно да работат на имплементација на документот. Оваа препорака бара нејзино континуирано следење и имплементирање, бидејќи не е потребно само да се предвиди тело за координација, туку е потребно ова тело да стане функционално во текот на годините. Новата национална стратегија за млади има свој План за мониторинг и имплементација на активностите, но овој документ не е достапен за јавноста. Бидејќи ова беше сериозен недостаток на старата национална стратегија за млади, овој документ мора да се објави и да биде достапен за коментари, како би можело да придонесат и граѓанските организации во подготовка на квалитетни документи.

Новата стратегија во својот мониторинг план мора да предвиди носење на континуирани извештаи за спроведените активности кои ќе бидат јавни, но и механизми преку кои институцијата навистина ќе се обврзе да го стори тоа. Ова значи дека надлежната институција ќе мора да ги објавува извештаите, а со тоа ќе се обезбеди континуиран пристап до информации за тоа како се спроведува стратегијата. Дополнително, финалниот документ нема индикатори, што значи дека речиси е невозможно да се следи методолошки имплементацијата. Исто така не е доставен ни посебниот план за мониторинг и успешност на спроведување, што не дозволува да се види и да се коментира и овој процес.

Во новата национална младинска стратегија, мора да постои и механизам преку кој младите, младинските организации, организациите за млади итн., ќе даваат континуирани забелешки за спроведувањето на активностите, со што ќе може да се подобри работата на државните институции, но и на останатите актери кои се вклучени во процесите поврзани со младите во нашата држава.

Стратегијата за млади е еден од најзначајните документи за младите во Македонија. Ова е единствениот стратешки документ кој се однесува за младинските проблеми и позицијата на младите во наредните 10 години.